

САВРЕМЕНО СТАЊЕ КРИМИНОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА У ПОЉСКОЈ

1. *Појам и задаци криминологије.* — Разлике у погледима на суштину и обим криминологије нису мимоишле ни пољску науку. Ове се разлике своде углавном на шири или ужи захват предмета истраживања и његове сврхе. Већ давно су одбачене тенденције о неприхватању криминологије као самосталне дисциплине. Данас је јединствено схватање, да је криминологија аутономна и мултидисциплинарна наука, чији се резултати стваралачки употребљавају за све циљеве.

Не улазећи у разлике у схватањима, а ослањајући се на досада остварене резултате у теорији и пракси, криминологија се може дефинисати као наука о кривичном делу и кривцу, о појавама и узроцима криминалитета, и других с њим повезаних појава социјалне патологије, као и о методама њиховог отклањања.

Имајући на уму крајњи циљ криминологије, који се састоји у спречавању криминалитета, издвајају се следеће три области криминологије:

1. *Криминална симптоматологија (фенеменологија).* — Ова област криминологије бави се изучавањем појавних облика криминалитета. Она обухвата и то: динамику и структуру криминалитета, криминалну географију, начин вршења кривичних дела, неке елементе организације криминалног света, као нпр. начине споразумевања међу преступницима, криминални језик и др. О прилогу пољске криминологије овој области биће касније говора, приликом излагања рада научно-истраживачких центара и праваца истраживања.

2. *Криминална етиологија.* — Ова област је усредсређена на проучавање узрочних фактора криминалитета и представља веома важну и обимну грану криминологије. Анализа узрока обухвата и проучавање личности преступника са циљем да се дође до закључака о индивидуалним факторима који одређују криминално понашање конкретног учиниоца. Осим овог у ову област улазе и проблеми виктимологије, који се односе на проучавање оштећеног и његове улоге у генези кривичног дела.

За широко осветљавање проблематике криминалне етиологије, чини нам се, целисходно је унети у круг истраживања и проблеме који се односе на мотивациону условљеност кривичног дела, пошто већина испљвавања људског понашања не потиче од једног фактора, већ извире из

одређене групе фактора, а ова је детерминирана практично неограниченим комплексом равноправних чињеничних секвенци.

Задатак криминологије је, по моме схватању, да издвоји одређене комплексе фактора, који битно утичу на формирање тенденција кривичних понашања. Уколико је код одређене комбинације егзогених фактора присутна учесталост јављања кривичног понашања код једног појединца већа него код другог, онда такву ситуацију сматрамо *криминогеном ситуацијом*. Ако појединац у одређеној комбинацији ендогених фактора чешће скреће на пут злочина него појединац *ceteris paribus*, који нема ових обележја, онда о таквом појединцу говоримо као о криминогеном субјекту, који се издваја на основу ових фактора.

Појмови *криминогена ситуација* и *криминогени субјекат* су синдроматични појмови, односно синдроми под којима подразумевамо садржај који није само проста коњуункција обележја, већ обухвата и међусобне односе ових обележја.

У криминологији синдроми имају стохастични, наиме судбински карактер, јер стварају корелацију извесног комплекса обележја, а не њихово стално појављивање или сукцесију.

Овакав синдроматичан појам стохастичног карактера, с тим и криминогености морају бити увек тумачени као променљива величина. Скала криминогености синдрома може се одредити бројем фактора које обухвата синдром или путем вероватноће учесталости јављања кривичних понашања у датој комбинацији фактора. Мишљења смо да вероватноћу учесталости јављања кривичних понашања у ситуацији стицаја свих обележја садржаних у ситуационом синдрому треба назвати *општим криминогеним потенцијалом* овог синдрома.

Синдром који обухвата сва издвојена обележја ситуације и обележја субјекта целисходно је назвати *општим синдромом криминалитета*, а вероватноћу учесталости јављања кривичних понашања, када су присутни сви услови таквог синдрома, *општим потенцијалом криминалитета*. Поред општег криминогеног потенцијала треба разликовати и посебне потенцијале. Посебни потенцијал датог синдрома представља вероватноћа учесталости јављања кривичних понашања у случају када су испуњени само неки услови овог синдрома.

Другачију теорију генетичког и динамичког фактора заступа у полској науци Љ. Љернељ. Према његовом схватању „...у генези сваког односно готово сваког кривичног понашања уочавамо позицију неједнакости у којој учинилац налази себе”. На ту позицију реагује настајање да се ликвидира, наиме прекорачи праг или изврши компензација стања неједнакости, боље речено, ради се о неутрализацији негативних последица позиције неједнакости за појединца у односу на друга лица. Аутор објашњава, „да се неједнакост као полазна позиција у оцени појединца може односити на различите сфере: биолошку, психичку, економску, престижа и сл.”. Овај генетички фактор аутор види првенствено у кривичном понашању које је условљено економским фактором, у кривичним делима

хулиганства и нехатним кривичним делима, која у укупном броју представљају претежну већину савременог криминалитета (1).

Представник једног другог схватања је и Ј. Бафија, који, полазећи од поставке, да је криминалитет друштвена појава у сталном кретању, која све своје изворе има како у друштвеном домену тако и у психи и личности човека, долази до закључка, да криминалитет настаје као резултат сукоба негативних фактора, који су продукт друштвене средине, насталих подкултура, личности појединца и важећих друштвених позиција. Појава ових негативних фактора ствара ситуациони комплекс који погодује криминалној тенденцији. „Овај комплекс подстицајних чинилаца у правцу кривичног дела називамо криминогеном ситуацијом“. Ј. Бафија наглашава да ситуациони комплекс, који погодује извршењу кривичног дела, може бити објективног карактера, у случају кад човек не чини кривично дело са унапред формираним умишљајем, напр. код нехатних кривичних дела, или субјективног карактера, када се ради о намерном настојању да се изврши кривично дело (2).

А. Подгурецки са своје стране сматра да „кривична понашања зависе од система друштвено-економског уређења, друштвене подкултуре и од профила личности“. Даље: „од фактора који имају посебно значајну улогу у поговдавању вршења кривичних дела у датом друштвеном систему треба указати на систем друштвено-економског уређења и институционе криминогене експозитуре које стварају то уређење; на распоред разних правних подкултура (поправних и антиправних) с посебним освртом на област деловања негативних подкултура; и на друштвене ситуације које погодују јављању властитих негативних прилика“ (3).

А. Подгурески и В. Сјвида су покушали да повежу различите концепције у области криминалне етиологије. Тако они указују да у каузалном условљавању криминалитета систем друштвено-економског уређења представља променљиву независну величину, док је кривично дело променљива зависна величина, а променљиви посредници су: 1) животни услови учиниоца, 2) његова околина (криминална подкултура), 3) криминална ситуација, која непосредно претходи кривичном делу и 4) личност учиниоца (4).

Ослањајући се на властити модел механизма људског деловања, Љ. Тишкијевић је изнео класификацију криминогених фактора, при чему је узео у обзир деловање следећих елемената: генотипа, организма, средине (природне и друштвене — макро, микро и регионална друштвена средина), личности, спољашње ситуације (актуелно стање услова околине) и унутрашње ситуације (психичко стање). На темељу овог аутор презентира следећу поделу криминогених фактора: соматични, фактори околине и

(1) L. Lernell: Zarys kryminologii ogolnej, Warszawa 1973.

(2) J. Bafia: Aktualne problemy kryminologii (Zarys teorii sytuacji kryminologicznej), Panstwo i Prawo, 1973, nr 8—9.

(3) A. Podgorecki: Teorie dotyczace zachowania przestepczego (w) Prawnicy, socjologowie i psychologowie o przestepczosci i jej zwalczeniu. Materialy z kogferencji w Jadwisinie, W-wa 1970.

(4) A. Podgorecki, W. Swida: Etiologia przestepstwa, (w) Kryminologie, Praca zbiorowa pod red. W. Swidy, warszawa 1977.

ситуациони и психички фактори. Напореда са овом поделом присутни су и сложени фактори (узраст, пол и друштвено-економски положај) и начин живота (алкохолизам, проституција и др.). Не признајући ни једном од криминогених фактора уопште узев приоритетну улогу, аутор препоручује истраживање тзв. криминогенезе, тј. процеса који је довео до кривичног дела појединца⁽⁵⁾.

Криминолошка проблематика. — Проблематика сузбијања криминалитета је од давнина предмет интересовања власти многих држава без обзира на њихово уређење и широких друштвених кругова. Она је и у Пољској предмет бројних јавних и научних дискусија. С обзиром на поставке, циљ и методе профилактичке активности разликујем неколико њених области и то: криминалистичку и криминолошку профилактику, као и казнену политику и пенитенцијарну профилактику. За нас је на овом месту од интереса криминолошка профилактика. Обухватајући пре свега проблеме генезе и етиологије кривичног дела и примењујући углавном методе психологије и друштвене педагогије, она има за циљ усмеравање људске делатности у позитивном смеру и утицање на мењање негативних схватања и тенденција. Због овог међу свим областима криминологије она има посебну практичну вредност. Но, у сваком случају, она остаје у уској повезаности са истраживањем узрока кривичних дела, јер ова истраживања су основа за изградњу средстава и метода сузбијања кривичних дела (истраживања феноменологије и етиологије)⁽⁶⁾. Само темељно познавање појавних облика и узрока криминалитета омогућава изградњу основа криминолошке профилактике. Овде се ради о разноврсним проблемима, који се односе на систем васпитања и образовања, као и садржај културе, на активности средстава популаризације знања, ефикасност изречених казни, самозаштиту грађана и учешће друштва у сузбијању кривичних дела.

Систем криминолошке профилактике обухвата више подсистема, од којих сваки располаже властитим инструментима, који имају за циљ неутрализацију фактора који погодују или подстичу извршење кривичних дела и врше утицај на позитивна кретања људске делатности. С обзиром да је човек субјекат који предузима противправне делатности, профилактична средства можемо поделити у две главне групе: а) средства која формирају људску личност и б) средства која формирају услове и ситуације у којима се остварује људска делатност.

Органима кривичног гоњења, органима правосуђа и органима пенитенцијарне службе неопходно је познавање резултата криминолошких истраживања. Ефикасна борба против криминалитета захтева од јавних тужилаца и радника истражне службе да познају резултате истраживања у области структуре и механизма деловања преступних група, као и поставке у домену психичких етиолошких фактора, који су у основи кривичних активности.

⁽⁵⁾ L. Tyszkiewicz: *Badania osobopoznawcze w prawie karnym. Wprowadzenie w problematyke prawna i kryminologiczna*, Warszawa 1975.

⁽⁶⁾ Досадашњи допринос криминологији пружају у овој области посебно следеће две монографије:

Zagadnienia przestepczosci w Polsce. Praca zbiorowa pod red. J. Jasinskiego, Warszawa 1975 oraz B. Holyst: *Przestepczosc w Polsce, Studium kryminologiczne* Warszawa 1977; ова последња монографија представља синтезу истраживања о порасту и феноменологији појединих кривичних дела.

Познавање резултата криминолошких истраживања омогућава постављање верзија о току догађаја, циљу учиниоцевог понашања и правцу потраге за осумњиченим као учиниоцем кривичног дела. Познавање личности осумњиченог је неопходан услов за успешно остваривање циља његовог саслушања.

Рационална примена кривичног закона мора се заснивати на познавању резултата криминолошких истраживања од стране судија. Читав комплекс објективних и субјективних околности одлучује о судској одлуци. Знања из области криминологије врше велики утицај на формирање става судије као диспозиције при узимању у обзир извесних вредности и њихових предности. У овој области треба још много да се уради, криминолошка мишљења у погледу кривичних дела пунолетних лица представљају изузетак. Но, од 1967. године установљени дијагностички центри за малолетнике сачињавају и издају за судеће судове комплетна мишљења о малолетним учиниоцима забрањених дела.

Остваривање ресоцијализационог модела, који се налази у извршном кривичном праву, тражи од пенитенцијарне службе да познаје резултате истраживања у области узрока криминалитета, индивидуалне криминолошке прогнозе, типологије учинилаца, развојних тенденција криминалитета, његове структуре, навике криминалних средина итд. Условном отпусту мора претходити криминолошка анализа прогностичких критеријума, да би учинилац после ослобођења поштовао одредбе правног поретка, а у првом реду да не би учинио ново кривично дело.

Криминологија осим тога мора да указује помоћ и законодавном раду. Потребно је нагласити, да је у Пољској криминолошка наука одиграла извесну улогу приликом кривичне кодификације 1969. године, када су између осталог донете и поставке о ограничавању примене казне лишења слободе, а посебно краткотрајног лишења слободе.

Област примене резултата криминолошких истраживања превазилази границе кривичног гоњења, суђења и извршења казни. Кривично дело као масовна појава налази се готово у свим доменима савременог живота. Због тога борба против њега не може бити само задатак органа кривичног гоњења и правосуђа. Борба против криминалитета, као и других негативних појава у наше време представља задатак читавог друштва, државних институција и грађана. Резултати криминолошких истраживања морају се користити и при изradi друштвених програма за борбу против криминалитета.

Читава ова проблематика је предмет многих емпиријских истраживања, као и теоретских радова, које департамент профилаксије користи у своме раду и сарадњи са државним органима и друштвеним организацијама, који је основан у оквиру Генералног тужилаштва 1977. године.

II. Институционализација криминолошких истраживања. — Систематски и интензивни развој емпиријских истраживања и теоретских разматрања криминолошких проблема започиње у другој половини педесетих година. Истина, и непосредно после ослобођења од хитлеровске окупације у процесу обнављања научних центара било је извесне активности у започињању рада и научног истраживања, али након неколико година

дошло је до застоја. У годинама депресије (1950—1956), која је проузрокована превагом догматског схватања криминолошких проблема и тумачењем криминалитета као реликта капиталистичког уређења, појавио се један мали број радова, који су углавном били из области криминалне статистике, друштвених последица алкохолизма и малолетничког криминалитета.

У другој половини педесетих година проблематика сузбијања и предупређивања криминалитета поновно је постала предмет широког интересовања.

На почетку су криминолошка истраживања била усредсређена у Криминолошком институту Пољске академије наука и у Криминолошком институту Универзитета у Варшави (и једним и другим институтом руководио је у ово време С. Батавија), а затим и у новооснованом 1961. године Центру за пенитенцијарна истраживања при Министарству правосуђа (који је 1967. године добио име Центар за криминолошка истраживања), као и у 1962. године организованом Самосталном одељењу за истраживање проблематике криминалитета при Генералном јавном тужилаштву (које је касније, 1968. године реорганизовано у Биро за изучавање проблематике криминалитета).

Центар при Министарству правосуђа спровео је многа истраживања, међу којима и истраживања о експерименталним облицима и методама ресоцијализације осуђених на казну лишења слободе, о генези криминалитета, као и о предупређивању криминалитета. Овај центар је организовао научне конференције и успостављао контакте са иностраним научно-истраживачким центрима. При центру је 1967. основано и Психолошко-криминолошко саветовалиште, са задатком да сарађује са судовима у области психолошко-криминолошких вештачења.

Самостално одељење за истраживање проблематике криминалитета при Генералном јавном тужилаштву спроводило је научно-истраживачку делатност од 1962. до 1974. године, с тим што је у последње време постојало као департамент Генералног јавног тужилаштва. Његов задатак је био спровођење емпиријских истраживања пре свега за потребе органа кривичног гоњења. Истраживања су се између осталог односила на ефикасност рада контролног апарата код откривања привредних кривичних дела, на ефекат условних казни, девизни криминалитет и кријумчарење, кривично расипништво у индустрији и на узрочне факторе криминалитета. Истраживачко одељење у тужилаштву поклонило је много пажње координацији криминолошких истраживања, а посебно је припремило и објавило преглед тема криминолошких истраживања у разним научним центрима у земљи према стању на крају 1968. године.

У овом првом периоду оживљавања истраживачке делатности у области криминологије допринос пољске науке се запажа код неколико значајних проблема и то: а) истраживања о утицају промена уређења на криминалитет, б) малолетнички криминалитет, в) истраживања пунолетних рецидивиста, професионалног криминалитета и криминалних средина, г) истраживања проблема извршења казни и васпитно-поправних мера и д) истраживања привредног криминалитета.

III. *Савремена институционална база криминологије у Пољској је бројно знатно већа. Емпиријским истраживањем и теоретским радом у овој области бави се преко двадесет научних центара. Од којих у првом реду треба поменути Институт државе и права Пољске академије наука, Институт проблематике криминалитета у надлежности Генералног јавног тужилаштва и Институт за истраживање судског права Министарства правосуђа.*

Истраживањима и радом у области криминологије баве се и универзитетски центри (институти, заводи или катедре кривичног права, криминологије, криминалистике, психологије, психијатрије, социологије, педагогије и економије, који су организовани на 9 универзитета, 2 медицинске академије и на Високој школи планирања и статистике). Оваква истраживања спроводе и Институт за судска вештачења им. проф. Ј. Сехна (Краков), Академија унутрашњих послова (Варшава), Завод за криминалистику главне команде цивилне милиције (Варшава), Државни институт специјалне педагогије (Варшава), Психоневролошки институт (Варшава), Научно-истраживачки центар при Друштвеном комитету за борбу против алкохолизма (Варшава), Пољско удружење за судску медицину и криминологију и Пољско удружење за криминалистику.

Институт проблематике криминалитета је прикупио и објавио материјал из кога се види да су у времену од 1970. до 1974. године горе набројани центри обавили преко 300 емпиријских истраживања, која се односе на криминалитет и проблеме који су с њим у вези.

Институт државе и права (раније Институт правних наука) Пољске академије наука и његов завод за криминологију основани су 1954. године. Много година овај институт је био водећи научни центар за криминологију. Од 1960. године овај завод објављује резултате свога рада у едицији под насловом „Криминолошки архив“, који је до данас изашао у седам томова. Објављени радови односе се претежно на малолетнички криминалитет, хулигански криминалитет, криминалитет у индустријским рејонима, убиства, разбојништва, алкохолизам, проституцију, судско-психијатријска вештачења и структуру и динамику криминалитета.

Институт проблематике криминалитета развија веома широку научну делатност. Институт има међуресорни карактер; подложен је надзору генералног јавног тужиоца, који код одређивања праваца истраживања и примене резултата истраживања у пракси сарађује са министрима правосуђа и унутрашњих послова, као и са председником највишег суда.

Основни задатак института су комплексна и интердисциплинарна истраживања проблема предупређивања и сузбијања криминалитета и других повреда друштвеног поретка, као и компаративна истраживања ових појава у другим земљама. Информације о истраживањима по правилу садрже препоруке органима гоњења за рад у пракси. Резултати неких истраживања саопштавани су такође на саветовањима, симпозијумима и конгресима, који су организовани у земљи и иностранству. Нека истраживања бавила су се проблемима, који су од интереса не

само за органе гоњења већ и за друге државне органе и друштвене организације. Овде је пре свега реч о читавом комплексу тема о проблематици породице и омладине, а међу њима и истраживања следећих тема: а) утицај породице на изграђивање моралних ставова код деце, б) фактори који отежавају утврђивање и наплаћивање алиментације, в) утицај менталне заосталости на поремећај друштвеног прилагођавања и г) омладинске силеџијске групе.

Поред научно-истраживачког рада институт се бави и издавачком, наставном и координационом делатношћу. Издавачку делатност представљају четири часописа, који немају карактер периодике и то: а) Криминолошке, криминалистичке и пенитенцијарне студије (до 1978. године изашло је 6 томова), б) Друштвена патологија — „превенција” (5 томова), в) Криминалитет у свету (10 бројева) и г) Годишња „Библиографија изабраних иностраних криминолошких, криминалистичких и пенитенцијарних публикација”. У овим часописима објављују своје радове не само сарадници института већ и други представници науке и праксе из земље и иностранства. Поред овог објављено је и неколико монографија, а од 1977. године излази и „Преглед криминалне статистике”.

Од 1975. године институт одржава и докторанске семинаре за 100 радника органа кривичног гоњења и правосуђа.

Институт предузима такође и координационе делатности које се састоје између осталог у припремању пољских делегација за неке криминолошке конгресе, у објављивању радова криминолошких истраживања који су обављени у разним научним центрима у земљи, у усмеравању криминолошких истраживања, у организовању научних конференција уз учешће представника више научних центара, и др.

Предмет делатности *Института за истраживање судског права* је организовање и извођење научно-истраживачког рада о ефикасности правних средстава, која примењују судови и о правилности њиховог остваривања, као и обрађивање метода и истраживања и то:

— усклађивања правних поставки у судском праву са друштвеним потребама;

— рада на ресоцијализацији у казним установама и заводима за малолетна лица;

— профилактичких мера судова, њихових помоћних органа и организационих јединица; и

— функционисања система правосудних органа.

Институт издаје непериодични часопис „Научне свеске” (до 1978. издано 5 томова). Потребно је рећи да је напред поменути Центар за криминолошка истраживања, претходник института, издавао од 1963. године квартални часопис најпре „Пенитенцијарни преглед” а касније „Пенитенцијарни и криминолошки преглед, који је дао много места криминолошкој проблематици.

Изалагање предмета и резултата истраживања других у овом тексту већ поменутих научно-истраживачких центара премашивало би оквире и циљ овог рада, због тога ћемо се задржати само на неколико примера.

Институт друштвене профилактичке и ресоцијализације Универзитета у Варшави бави се широким дидактичким радом, а предмет његовог интересовања су између осталог проблематика друштвених ставова према девијацији, проблем наркоманије, патологија сексуалног понашања, омладинска подкултура и ефикасност ресоцијализације алкохоличара.

Криминолошки институт Универзитета у Вроцлаву организовао је неколико регионалних криминолошких симпозијума. Тематика ових симпозијума односила се на криминолошке аспекте техничког прогреса, проблематику разбојништва, кривична дела с дрогама и поврата.

У оквиру Академије унутрашњих послова ради *Институт за криминалистику и криминологију*. Академија издаје часопис под називом „Научне свеске“ (до 1978. године издато је 16 бројева), у којима је објављен велики број радова из области криминологије.

Институт судских вештачења у Кракову (Психолошко-криминолошки завод) обавио је многа истраживања у области малолетничког криминалитета, мотива њиховог понашања и развика појма „правичности“. Институт издаје часопис под насловом „Из криминалистичке проблематике“.

Поред већ поменутих часописа радови из области криминологије објављују се и у другим периодичним публикацијама и то: посебно у „Архиву судске медицине и криминологије“, кварталном часопису Пољског друштва за судску медицину и криминологију, који је научног, наставног и информативног карактера и објављује радове из судске медицине, криминологије и сродних наука; „Правна, економска и социолошка кретања“, квартални часопис Универзитета им. А. Мицкијевића и Академије за економију у Познању; „Проблеми криминалистике“, часопис Завода за криминалистику Главне команде грађанске милиције; правни часописи као напр. „Држава и право“, „Ново право“, „Правне новине“ и „Право и живот“.

Од великог броја проблема којима се последњих година баве пољски научно-истраживачки центри скренуо бих пажњу на неколико најзначајних, наводећи и одговарајућу литературу.

- а) статистика криминалитета, његова структура и динамика, разлике у појединим рејонима земље и проблематика „тамних бројки“⁽⁷⁾;
- б) малолетнички криминалитет⁽⁸⁾;

(7) W. Swida: *Dynamika i struktura przestepczosci*, *Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne* 1975, ne 3 J. Jasinski i inni: *Zagadnienia przestepczosci w Polsce*, Warszawa 1975 r.

A. Mosciskier E. Syzdul: *Przestepstwa stwierdzone w latach 1965—1969 oraz osoby podejrzone o ich dokonanie na podstawie danych statystyki milicyjno prokuratorskiej*, *Archiwum Kryminologii*, t. V. oraz *Przestepstwa stwierdzone w latach 1970—1974 oraz osoby podejrzone o ich dokonanie*. *Archiwum Kryminologii*, t. VII, 1976.

(8) P. Zakrzewski: *Zjawisko wykolejenia spolecznego mlodziezy na terenach uprzemyslawianych*, Warszawa 1969.

A. Strzembosz: *Nieletni sprawcy kradziezy w srodowisku wielkomiejskim*, Warszawa 1971.

Z. Ostrianska: *Prognoza recydywy u nieletnich przestepcow oraz wyniki badan prognostycznych w recydywistow w wieku 15—16 lat*, *Archiwum Kryminologii*, t. III, 1965. H. Kolakovska *Przelomiec: Przestepczosc i nieprzystosowanie spoleczne nieletnich w geniecie przestepczosci doroslych*, Warszawa 1977.

H. Walewska, V. Peyre przy wspolpracy A. Firkowskiej-Mankiewicz: *Przestepczosc*

в) поврат (*);

г) ефикасност казненоправних мера борбе против криминалитета, посебно казне лишења слободе, новчане казне, казна ограничавања слободе, условног отпуста, условна обустава поступка, смештање у завод за лечење као мере безбедности; заштитног надзора старатељског органа за малолетнике, смештање у васпитни завод и условног отпуста из поправног завода (10);

а) судско одмеравање казне (11);

б) проблематика криминолошке прогнозе (12);

е) појаве друштвене патологије (злоупотреба алкохола, проституција, токсикоманија, друштвени паразитизам (13);

ж) посебне врсте кривичних дела; истраживања ових врста односе се између осталог на убиства, разбојништва, привредни криминалитет, сексуална кривична дела, саобраћајни криминалитет који је нарочито бројан;

з) психолошка и психопатолошка проблематика (14); и

и) средства и методи превенције криминалитета, чија је тематика како је већ речено предмет многих студија.

Већина напред поменутих радова представља резултате емпиријских истраживања, који у целини пружају богат материјал за нова сазнања.

nieletnich. Uwarunkowania społeczno-ekonomiczne, Warszawa 1973.

A. Firkowska-Mankiewicz: Czynniki biopsychiczne a przestępczości nieletnich, Warszawa 1972.

J. Tuhan Mirza-Baranowska, H. Namowicz-Chrzanowska, A. Kobus, P. Wierzbicki: Przestępczość nieletnich w Warszawie. Studium Kryminologiczne, Warszawa 1971.

(*) D. Plenska: Zagadnienia recydywy w prawie karnym, Warszawa 1974. Z. Ostrihanska: Wielokrotni recydywiści o wczesnym i późnym początku karalności, Archiwum Kryminologii, t. IV, 1969. Też autorci: Wielokrotni recydywiści w świetle badań kryminologicznych i psychologicznych, Archiwum Kryminologii, t. VII, 1976.

(10) J. Wasik: Efektywność erodków karnych w Polsce mierzona powrotnością do przestępstwa. Przegląd Penitencjaarny i Kryminologiczny, 1972, nr. 4.

T. Szymanowski: Niektóre problemy kryminologiczne badania efektywności środków karnych. Zeszyty Naukowe Instytutu Badań Prawa Sądowego, 1974, nr. 1.

A. Kobus: Powrotność do przestępstwa osób zwolnionych z zakładów karnych i aresztów śledczych na mocy amnestii z 1974 r. Zeszyty Naukowe Instytutu Badań Prawa Sądowego 1977, nr. 6.

(11) T. Kaczmarek: Sedziowski wymiar kary w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w świetle badań ankietowych, Wrocław 1972.

J. Jasinski: Punitivność systemów karnych. Rozważania nad zakresem, formami i intensywnością penalizacji. Studia Prawnicze 1973, nr. 35.

(12) P. Zakrzewski: Zagadnienie prognozy kryminologicznej, Warszawa 1964.

H. Namowicz: Losy życiowe nieletnich przestępców, Warszawa 1968.

J. Jasinski: Zagadnienia przewidywania przyszłego kształtu przestępczości w Polsce, Studia Prawnicze 1975, nr. 43.

(13) M. Tolkan: Zapobieganie alkoholizmowi i przestępczości a sterowanie społeczne. Patologia Społeczna — Zapobieganie 1976, nr. 2.

J. Pabian: Analiza psychiatryczna i środowiskowa prostytucji krakowskich, Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii 1973, nr. 1.

T. i W. Hanausek: Narkomania, Warszawa 1976.

A. Krukowski: Niektóre problemy efektywności i racjonalności zapobiegania zjawiskom patologii społecznej, Patologia społeczna — Zapobieganie 1977, t. IV.

W. Beddnarek: Przestępstwo rozboju a niektóre zjawiska patologii społecznej w świetle badań empirycznych, Patologia społeczna — Zapobieganie 1977, t. III.

(14) M. Kosewski: Aresywni przestępcy, Warszawa 1977.

J. Sikora: Obraz emocjonalności więźniów w świetle badań psychologicznych, biochemicznych i fizjologiczno-lekarskich, Wrocław 1973.

J. Kozarska-Mworska: Psychopatia jako problem kryminologiczny, Warszawa 1977.

Општа бројка публикација у последњим годинама показује у просеку годишње преко 200 библиографских нумера.

У годинама после другог светског рата у дидактичке сврхе издати су следећи уџбеници: а) Ј. Ј. Босовски: Увод у криминологију, Познањ, 1945; б) П. Хорошовски: Криминологија, Варшава, 1965; в) Љ. Љернељ: Основи опште криминологије, Варшава, 1973; г) В. Холзст: Криминологија — основни проблеми, Варшава, 1977; и д) Криминологија, колективни рад под редакцијом В. Сјвиде, Варшава, 1977.

Потребно је напоменути, да се данас у оквиру универзитетских правних студија изводи и настава криминологије. Наставни програм предвиђа обраду проблема који су у вези са предметом и корисношћу криминологије, метода истраживања, етиологије криминалитета, статистике, криминолошке прогнозе, типологије преступника, алкохолизма, проституције, метода ресоцијализације, проблематике превенције криминалитета криминолошких проблема неких кривичних дела (привредних, хулиганских, убиства, разбојништва, силовања, блудне радње са малолетницима) и неких категорија преступника (малолетника, млађих пунолетних лица и рецидивиста). Поред предавања програм предвиђа и вежбе из криминологије.

Зато што криминалитет показује тенденцију пораста у многим земаљама света и долази до његових нових појавних облика, а последице кривичне делатности често прелазе границе једне или више земаља, борба против криминалитета и његово предупређивање изискују међусобну сарадњу између држава и научних организација. Представници пољске науке и органа који се баве овом проблематиком узимају активно учешће у раду међународних организација. Осим тога они развијају сарадњу и на плану непосредних контаката, такође и са научним институцијама земаља другачијих друштвено-политичких система. Пример ове сарадње био је међународни колоквијум од маја 1975. године у Институту за друштвену профилактику и ресоцијализацију, који је организован уз учешће Истраживачког центра Министарства правосуђа Француске и Института за криминологију Универзитета у Лувену (Белгија).

1972. године одржан је у Попову код Варшаве регионални семинар земаља средње Европе посвећен унапређењу метода борбе и сузбијања криминалитета од стране органа гоњења, судова и органа извршења казни.

Од других научних контаката вредно је поменути научни програм о истраживању малолетничког криминалитета, кога су се прихватиле Пољска, Француска, Југославија и Мађарска.

Представници пољске науке узимају активно учешће и на међународним конгресима криминолога европских социјалистичких земаља (5. Конгрес је одржан 1978. године у Пољској).

Институт проблематике криминалитета у Варшави одржава контакте са преко 200 иностраних научно-истраживачких центара из области криминологије, поред блиских контаката са социјалистичким земаљама, с тим што од многих добија и научне публикације. У ред ових центара

спадају и Истраживачки институт Уједињених нација у Риму, Институт Уједињених нација за превенцију криминалитета и третман преступника у Токију, Европски центар за координацију истраживања и документацију у друштвеним наукама у Бечу, Студијски центар за проучавање омладинског криминалитета у Брислу и многи други.

Најзад бих поменуо да се налази у припреми за штампу и моја публикација о савременом стању и делатности иностраних и међународних институција које се баве емпиријским истраживањима или се под њиховим окриљем обављају теоријски радови из области криминологије.

dr BrunoŃ Holyst